

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Ковганюк Д.О.

курсант,

Інститут підготовки кадрів для органів СБУ

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Дашковська О.Р.

доктор юридичних наук, професор,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВИЙ ДИЛЕТАНТИЗМ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Проблема розбудови громадянського суспільства та демократичної правової держави є безпосередньо пов'язаною з розвитком правосвідомості й правової культури громадян. Правова культура – це ціннісно-нормативна система, орієнтована на ідеали гуманізму і демократії, яка схвалюється більшістю населення в суспільстві або основними соціальними групами. Вона включає базові демократичні переконання, установки, орієнтації, символи, спрямовані на політико-правову систему, охоплює як правові ідеї і цінності, так і діючі норми правової практики.

Правосвідомість є сукупністю правових уявлень, почуттів, переконань, оцінок, що виражають ставлення індивідів, соціальних груп, суспільства в цілому до права, до поведінки людей у галузі правового регулювання. Правосвідомість громадян демократичного суспільства виступає ще й каналом впливу права на поведінку людей, на формування суспільних і групових відносин і зв'язків в демократичному суспільстві через мотивацію, емоції, свідомість. Як зазначає Толстенко В. Л., найгострішим та з найбільшим ступенем актуальності проблематика дослідження правосвідомості, а також засобів впливу на неї постає тоді, коли держава, так і суспільство проходять процес формального і змістовного оновлення тих фундаментальних принципів і норм, якими врегульовуються суспільні відносини [1, с. 10].

Неефективність національної системи захисту прав громадян впливає на правосвідомість громадян України. Все це свідчить про те, що сучасна правова правосвідомість українського соціуму частково

деформована. Така деформація виявляється у викривленні уявлень про цінність права. Деформація правової свідомості – це соціально-правове явище, що характеризується зміною її стану, при якому у носіїв формуються певні ідеї, уявлення, погляди, знання, відчуття і настрої, переживання і емоції, які спотворено відображають юридичну дійсність і виражають негативне ставлення до діючого права, законності і правопорядку, і одним з різновидів цього явища є правовий дилетантизм.

Правовий дилетантизм означає вільне поводження із законом, поверхове або неадекватне тлумачення правових норм, відсутність системного підходу при оцінці юридичної ситуації, що в цілому обумовлено легковажним ставленням до права. Особливої небезпеки ця форма може набути в разі тиражування таких підходів через засоби масової інформації (наприклад, всупереч дії презумпції невинуватості твердження про визнання особи до судового рішення винною у вчиненні злочину). Правовий дилетантизм характеризується недбалим ставленням до юридичних цінностей, правовою неосвіченістю, низьким рівнем правосвідомості та політико-правової культури суб'єктів права (наприклад, адвокат не ознайомився детально зі справою, по якій має виступати в судовому засіданні, покладаючись на власну красномовність та уміння переконувати аудиторію) [2, с. 544].

Найбільш рельєфно правовий дилетантизм проявляються у суспільствах перехідного типу, для яких притаманна правова нестабільність, багатоманітність, суперечливих правових процесів, протистояння політичних та інших сил, відсутність або розмитість чітких соціальних та правових орієнтирів, незрілість громадянського суспільства, політичної еліти тощо. Важливим об'єктивним фактором, що породжує певні види деформованої правосвідомості, виступає незрілість, недосконалість демократичної і правової держави, що сприяє порушенню принципу поділу влад, збої у функціонуванні державного механізму та правової системи, протистояння різних гілок влади, поширення корупції та кумівства серед державних чиновників. Зазначений фактор породжує недовіру до діяльності владних та громадських структур, невпевненість у майбутньому, розчарування у регулятивних можливостях права, приниження окремими суб'єктами значення правових цінностей у сфері правового буття суспільства, що сприяє деформації правової свідомості у всіх її проявах [3, с. 432].

Правовий дилетантизм торкається деформації індивідуальної правосвідомості, що не виключає його прояву на груповому і суспільному рівнях. Подолання деформації правової свідомості та створення умов для підвищення рівня правової культури населення, активної і свідомої участі громадян у здійсненні реформи є сьогодні першочерговим завданням суспільства і держави на шляху розбудови в Україні громадянського суспільства і правової держави [4].

Необхідно розробляти та впроваджувати заходи щодо боротьби з деформацією правосвідомості населення. До цих заходів можна віднести організацію правового виховання населення, якісну підготовку та перепідготовку юридичних кадрів, отримання якісної освіти тощо. Потрібно розвивати всі можливі напрямки протистояння деформації правосвідомості для того, щоб створити демократичне розвинене суспільство. У цілому взаємодія права і правосвідомості має конструктивний характер. Однак на певних етапах розвитку держави і права можуть створюватися історичні передумови для формування дефектної правосвідомості, яка є антиподом правової культури.

Проблема правової свідомості та правової культури ще тривалий час буде актуальною, а необхідність її дослідження безпосередньо впливає з конституційного проголошення України правовою державою. Це обумовлює потребу в неухильному зростанні й досягненні високого рівня правової культури кожного громадянина, кожної посадової особи, кожного державного службовця, і особливо професійних юристів, на яких припадає головна робота у законотворчості та застосуванні права. Лише тоді рівень правової культури населення досягне найвищого щабля розвитку, лише тоді кожен громадянин держави відчує власну приналежність до правового життя країни, буде активним учасником правового процесу й матиме змогу самостійно аналізувати чинне законодавство, відзначаючи його здобутки та недоліки [5].

Список використаних джерел:

1. Толстенко В. Л. Правова ідеологія у структурі правосвідомості: теоретико-методологічні основи аналізу / В. Л. Толстенко // Державо і право. Вип. 41. – К., 2008. – С. 10-18.
2. Загальна теорія держави і права [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.] / [За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина]. – Х. : Право, 2009. – 544 с.
3. Теорія держави і права. Елементарний курс / Н. М. Крестовська., Матвеева Л. Г. – Х. ТОВ «Одісей», 2008. – Ст. 432.
4. Данильян О. Г., Герасіна Л. М., Дзьобань О. П., Петришин О. В. Правосвідомість і права культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні. – Харків: «Право». – 2009.
5. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства // Право України. – 2005. – № 4.